

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

ZBIÓR DOBRYCH PRAKTYK
- EDUKACJA PRAWNA -

Spis treści

Wstęp	4
1. Inicjatywa Ministra Sprawiedliwości	4
2. NPP/NPO/Mediacje	5
3. Definicja edukacji prawnej	7
4. Różnica między edukacją a promocją.....	7
5. Znaczenie edukacji we współczesnym świecie	8
6. Forma dokumentu	9
Forma prezentacji materiałów	12
1. Witryna urzędu.....	12
<i>Zakładka „Edukacja prawna”</i>	12
<i>Wzory pism oraz wniosków</i>	12
2. Materiały tekstowe.....	13
<i>Biuletyn</i>	13
<i>Poradnik</i>	14
<i>Instrukcja</i>	15
<i>Publikacja dziennikarska</i>	16
3. Materiały graficzne	17
<i>Plakat/schemat</i>	17
<i>Ulotka</i>	18
4. Materiały audiowizualne.....	18
<i>Prezentacja</i>	18
5. Filmy	19
<i>Telewizja (media tradycyjne)</i>	19
<i>Youtube</i>	20
Obszary edukacji prawnej	21
1. Wstęp	21

2.	Prawo cywilne.....	22
	<i>Lokal mieszkalny.....</i>	22
	<i>Prawo własnościowe .....</i>	22
	<i>Zadłużenia .....</i>	23
	<i>Roszczenia i zobowiązania finansowe .....</i>	23
	<i>Dziedziczenie i spadki.....</i>	23
3.	Prawo rodzinne	25
4.	Prawo karne	27
	<i>Przemoc domowa.....</i>	27
	<i>Cyberprzemoc .....</i>	27
5.	Prawo ubezpieczeń społecznych oraz opieki zdrowotnej	29
6.	Prawo pracy	31
7.	Prawo administracyjne.....	33
8.	Prawo podatkowe.....	35
9.	Prawo z zakresu rozpoczęcia działalności gospodarczej	37
10.	Pandemia.....	37
	Podsumowanie.....	39

Wstęp

1. Inicjatywa Ministra Sprawiedliwości

Obowiązek prowadzenia edukacji prawnej został nałożony na powiaty w art. 8 ust. 1 *ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* (Dz. U. z 2021 r. poz. 945). Minister Sprawiedliwości postanowił ułatwić to zadanie władzom lokalnym, przygotowując *Zbiór Dobrych Praktyk – Edukacja Prawna*. Jest to poradnik obejmujący zagadnienia praktyczne związane z realizacją obowiązków wynikających z ustawy.

Minister Sprawiedliwości ma nadzieję, że ten dokument posłuży wszystkim powiatom i ułatwi im zadanie w przygotowywaniu jakościowych materiałów dydaktycznych, prowadzących do zwiększenia świadomości społecznej w zakresie przysługujących praw i nałożonych obowiązków. Ponadto liczy na zwiększenie współpracy międzyregionalnej i w efekcie ujednoczenie działań oraz informacji przekazywanych obywatelom.

Dzięki dostarczeniu odpowiednich narzędzi w formie materiałów dydaktycznych, warsztatów i wykładów w zakresie edukacji prawnej Minister Sprawiedliwości nie tylko liczy na spadek wskaźnika przestępczości dotyczącego oszustw, kradzieży czy wyłudzeń, ale także na wzrost zaufania społecznego do instytucji działających na rzecz poprawy bezpieczeństwa i porządku publicznego. Nastąpi poprawa wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat obowiązującego prawa oraz dojdzie do budowania odpowiednich wzorców reagowania w sytuacjach zagrożeń. Mając praktyczną wiedzę Polacy będą potrafili poradzić sobie z podstawowymi zagadnieniami prawnymi, natomiast w razie większej złożoności problemu udadzą się do odpowiedniego punktu, gdzie będą mogli uzyskać bezpłatną pomoc prawną. *Zbiór Dobrych Praktyk* ma na celu niwelowanie procesu wykluczenia społecznego oraz lepszej reintegracji jednostek już z niego wyłączonych.

2. NPP/NPO/Mediacje

Zakres nieodpłatnego poradnictwa prawnego obejmuje poinformowanie obywatela o obowiązującym stanie prawnym, o przysługujących uprawnieniach lub o spoczywających obowiązkach, wskazanie sposobu rozwiązania problemu prawnego, a także udzielenie pomocy w sporządzeniu projektu pisma lub wniosku. Nieodpłatna pomoc prawna dotyczy najczęściej sprawy życia codziennego: rozłożenia długu na raty, spraw mieszkaniowych, eksmisyjnych, spraw dotyczących sporów z pracodawcą, związanych z egzekucją alimentów, odziedziczonym zadłużonym majątkiem, sporów ze spółdzielnią lub sąsiadem czy reklamacją w sklepie.

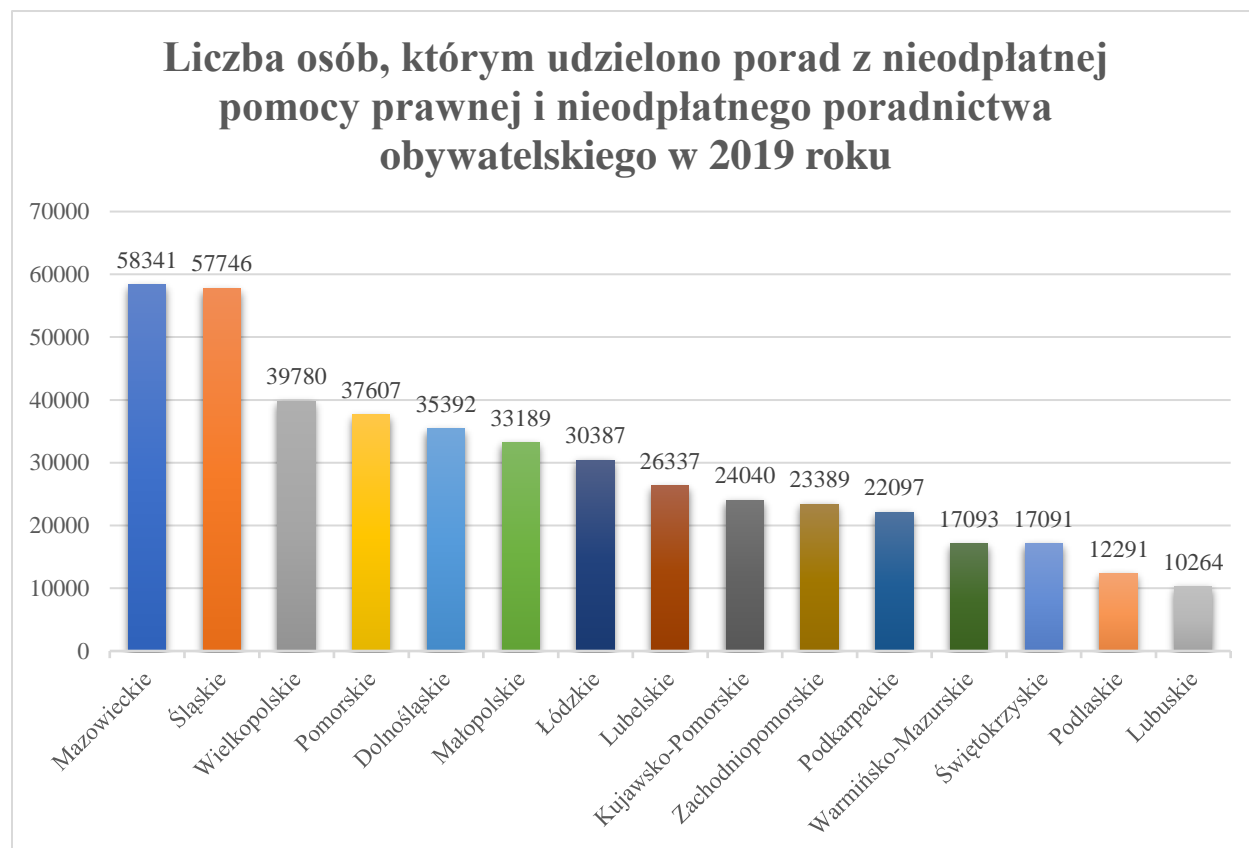
Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie to działania dostosowane do indywidualnej sytuacji, zmierzające do podniesienia świadomości o przysługujących uprawnieniach lub spoczywających obowiązkach oraz wsparcia jednostki w rozwiązywaniu problemu, które często realizowane jest poprzez sporządzenie planu działania, a następnie pomocy w jego realizacji. Jak wynika ze statystyk, NPO obejmuje w szczególności porady dla osób zadłużonych, porady z zakresu spraw mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego.

W ramach systemu nieodpłatnej pomocy, w każdym powiecie tworzone są stacjonarne punkty, w których osoby potrzebujące pomocy mają szansę na uzyskanie wsparcia. W 2020 r. w całej Polsce działają 1523 punkty nieodpłatnej pomocy prawnej lub nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego, przy czym w każdym powiecie utworzone są co najmniej dwa takie punkty. Co więcej, **od 1 stycznia 2019 r. nieodpłatna pomoc obejmuje również nieodpłatną mediację**, która zdefiniowana została jako „dobrowolny i poufny proces, w którym fachowo przygotowana, niezależna bezstronna osoba, za zgodą stron pomaga im poradzić sobie z konfliktem”. W 2019 r. pomoc w zakresie mediacji była świadczona w wybranych lokalizacjach, a od 2020 r. jest już dostępna w każdym punkcie.

System nieodpłatnej pomocy z każdym rokiem się rozwija – rośnie liczba udzielanych porad i liczba osób korzystających z pomocy. W 2019 roku udzielono 455 055 porad, z których skorzystało aż 437 895 osób. Od 16 maja 2020 r. zakresem nieodpłatnej pomocy prawnej objęte zostały również osoby prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, niezatrudniające innych osób w ciągu ostatniego roku. Grupa samozatrudnionych to aż ponad 1,65 miliona osób, czyli niemal 61,67 proc. wszystkich płatników składek na ubezpieczenie zdrowotne.

Nieodpłatna pomoc prawna dedykowana osobom, które nie są w stanie ponieść kosztów odpłatnej pomocy prawnej. Co istotne, nie jest jednak wymagane szczegółowe udokumentowanie swojej

sytuacji materialnej i finansowej – dla uzyskania nieodpłatnej pomocy wystarczy jedynie złożenie oświadczenia w tym zakresie.

Film edukacyjny – NPP/NPO

Film edukacyjny – mediacje

Poradnik prawny – mediacje

3. Definicja edukacji prawnej

Edukacja prawna obejmuje działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechniania wiedzy o:

1. prawach i obowiązkach obywatelskich;
2. działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej;
3. mediacji oraz sposobach polubownego rozwiązywania sporów;
4. możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz procesie stanowienia prawa;
5. dostępie do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

Ustawodawca w *ustawie o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej* dokonuje przykładowego wyliczenia form, poprzez które mogą być prowadzone działania z zakresu edukacji prawnej. Zwrócono uwagę na najpopularniejsze oraz najbardziej efektywne postaci działań takie jak m.in. tworzenie poradników, prowadzenie otwartych wykładów oraz warsztatów. Podkreślono także znaczenie środków masowego przekazu, które mają możliwość rozpowszechniania informacji z zakresu edukacji prawnej m. in. poprzez prowadzenie kampanii społecznych, co będzie dokładniej przeanalizowane w dalszej części poradnika.

4. Różnica między edukacją a promocją

Wiele podmiotów nie dostrzega istotnej różnicy pomiędzy edukacją prawną a promocją, co często może skutkować dezinformacją w prowadzonych działaniach. Do głównego celu promocji należy zwiększenie popularności jakiegoś produktu lub przedsięwzięcia. Formuła ta obrazuje, że do realizacji działań promocyjnych potrzebny jest już istniejący produkt.

Problem rozróżnienia edukacji z promocją dostrzega Minister Sprawiedliwości i apeluje o staranne rozróżnianie pojęć *edukacji prawnej* i *promocji*. Pierwsze wynika z *ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej*, podczas gdy drugie, z *ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym* (Dz.U. 2020 poz. 920). W razie wątpliwości dotyczących realizacji wykonywanych zadań, zaleca się powrót do wyżej

wymienionych aktów prawnych, które w sposób dosłowny i klarowny definiują oba zagadnienia. Rekomendowane jest także szczegółowe zapoznanie się z *rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego* (Dz.U. 2018 poz. 2492). Załącznik nr 3 rozporządzenia zawiera otwarty katalog problemów prawnych, z którymi najczęściej borykają się Polacy. Katalog ten może być także wykorzystany przez jednostki samorządu terytorialnego na etapie wyboru zagadnień prawnych, z których podjęte zostaną działania edukacyjne oraz późniejsze czynności promocyjne.

Podmioty realizujące ustawowe zadania powinny przy kształtowaniu strategii procesu edukacji prawnej korzystać ze wskazówek, które ustawodawca kieruje do nich wprost w aktach prawnych. Należy przy tym pamiętać o odpowiedniej kolejności działań: najpierw stworzeniu i opracowaniu materiałów dydaktycznych, których zadaniem jest przekazywanie wiedzy dotyczącej podstawowych i najczęściej dotyczących społeczeństwo aspektów prawnych (np. biuletynów, poradników, instrukcji, artykułów, plakatów, ulotek i/lub materiałów audiowizualnych), a później na skupieniu się na promocji sporządzonych dokumentów.

5. Znaczenie edukacji we współczesnym świecie

Prawo jest nieodzownym elementem życia codziennego każdego członka społeczeństwa. Reguluje ono kwestie związane ze wszystkimi aspektami życia, a także ustala pewne zasady funkcjonowania między ludźmi.

Edukacja prawna powinna zatem odbywać się przez całe życie, poczynając już od przedszkola lub szkoły podstawowej, a kończąc na uniwersytetach trzeciego wieku. Im wcześniej zaczniemy uczyć obywateli o ich prawach i obowiązkach, tym bardziej odpowiedzialne społeczeństwo stworzymy, co w przyszłości skutkuje zmniejszeniem przestępczości w kraju oraz zredukowaniem konieczności inwestowania w projekty związane z bezpieczeństwem i resocjalizacją. Ważnym jest zatem by wszelkie podejmowane w tym zakresie działania odnosiły się nie tylko do obecnej sytuacji prawnej jednostek, ale także wskazywały im potencjalne zagrożenia, które mogą wystąpić w przyszłości.

Należy przy tym pamiętać, że edukacja prawna z każdym rokiem kształcenia winna odgrywać ważniejszą rolę z uwagi na rozwój jednostki. Stąd istotną rolę w procesie budowania świadomego

społeczeństwa odgrywa edukacja prawna kierowana do osób dorosłych, w tym w szczególności seniorów. Działania skierowane do tej części społeczeństwa powinny polegać na stworzeniu szerszego katalogu informatorów dla obywateli napisanych jasnym i przejrzystym językiem. Takimi informatorami mogą być materiały edukacyjne przygotowane przez powiaty w ramach edukacji prawnej opisanej w *Zbiorze Dobrych Praktyk*.

6. Forma dokumentu

Na *Zbiór Dobrych Praktyk* składają się proste do implementacji rozwiązania z zakresu edukacji prawnej. Kierowane są one przede wszystkim do powiatów i mają na celu ułatwić im realizację zadania polegającego na kształceniu obywateli. W niniejszym poradniku rozwiązania te zostały podzielone według kryteriów takich jak: [forma prezentacji materiałów](#) i [obszar edukacji prawnej](#).

W pierwszej kolejności w ramach niniejszej publikacji zostaną przedstawione i opisane formy, w jakich mogą występować materiały edukacyjne. Niezwykle ważne jest by powiaty w całej Polsce miały możliwie ujednoliczoną formę przekazu, tak żeby zapewnić wszystkim obywatelom jednakową możliwość dostępu do informacji. Minister Sprawiedliwości zdaje sobie sprawę z różnorodności problemów dotyczących mieszkańców poszczególnych powiatów, ważnym jest jednak, aby powiaty poznały naturę możliwych form przekazu i mogły je jak najefektywniej wykorzystywać.

W następnej części przedstawione zostaną główne obszary edukacji prawnej, w których powiaty powinny prowadzić działania dydaktyczne. Zakres przedmiotowy został zaczerpnięty z *rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego*, a następnie dobrany na potrzeby opracowania w oparciu o statystyki najczęściej poruszanych tematów prawnych w ramach pomocy prawnej.

Zbiór Dobrych Praktyk zawiera także porady dla powiatów przedstawiane m. in. w postaci etykiet usytuowanych przy odnośniku do danego dokumentu zewnętrznego. Etykiety dzielimy na trzy rodzaje:

- Platforma przekazu

- Offline

- Online

- Rozmiar Starostwa

- M – Małe

- S – Średnie

- D – Duże

- Materiały

- Biuletyn

- Poradnik

- Instrukcja

- Artykuł

- Plakat

- Ulotka

- Warsztaty

- Filmy

Pierwsza graficzna etykieta jest rekomendacją Ministra Sprawiedliwości odnośnie platformy przekazu materiałów edukacyjnych. Jest to rozróżnienie między obszarem offline, czyli fizycznym i online – w sferze wirtualnej, czyli w Internecie. Kryteria użyte do podjęcia takiej, a nie innej decyzji to m. in. rozmiar powiatu, liczba osób w poszczególnych grupach wiekowych i działalność powiatu na platformach internetowych.

Druga graficzna etykieta wskazuje, w których powiatach zaleca się wdrożenie edukacji w danej formie, bądź o danej tematyce. Wyróżnia się trzy rodzaje powiatów, bazując na ich liczbie ludności. Litera M oznacza mały powiat, czyli taki, którego ludność nie przekracza 10.000 mieszkańców. Średniemu powiatowi, między 10.000 a 100.000 mieszkańców, odpowiada litera S. Oznaczenie D dotyczy dużych powiatów, to znaczy takich, których liczba obywateli przekracza 100.000.

Ostatnia tekstowa etykieta określa rekomendowaną formę działania lub publikacji materiałów tj.: biuletyn, poradnik, instrukcja, artykuł, plakat, ulotka, warsztaty lub filmy. Wskaźniki wpływające na wybór konkretnego rodzaju materiałów to popularność tematu, łatwy dostęp do informacji i wnioski wynikające z ogólnokrajowej analizy istniejących już produktów.

Należy tu zaznaczyć, że etykiety są wyłącznie zaleceniami ze strony Ministra Sprawiedliwości, a nie wymogami. Powiaty mają swobodę w wyborze platformy i formy przekazu informacji. Nalega się jednak, by najpierw przeprowadziły one analizę dotyczącą charakterystyki ludności ich regionu i dostosowały materiały edukacyjne do społeczeństwa zamieszkującego dany powiat.

Przy opisie każdego z obszarów edukacji prawnej znajdują się odnośniki prowadzące do przykładowych wzorcowo wykonanych materiałów dydaktycznych z danego zakresu. Wybrane one zostały spośród materiałów przesłanych przez powiaty do Ministra Sprawiedliwości, w ramach dotychczas podjętych działań związanych z edukacją prawną. Odnośnik prezentuje się w kształcie chmury ze strzałką skierowaną w dół oraz kodu QR. Po kliknięciu lub zeskanowaniu go, użytkownik zostanie automatycznie skierowany do pliku w chmurze, po czym otworzy się wybrany dokument.

Poniżej prezentacji obszarów prawnych, zostaną umieszczone wykresy i tabele zawierające procentowy udział udzielonych świadczeń NPO i NPP z zakresu danej dziedziny prawa w pięciu województwach, które udzieliły ich najwięcej. Dodatkowo, przedstawione zostaną najczęściej występujące problemy w określonych obszarach prawnych, dzięki czemu podmioty realizujące zadania wynikające z ustawy będą w stanie lepiej dobrać tematykę przygotowywanych materiałów dydaktycznych, co poprawi efektywność kierowanych do obywateli działań z zakresu edukacji prawnej.

Forma prezentacji materiałów

1. Witryna urzędu

Strona internetowa danego powiatu jest w wielu przypadkach miejscem pierwszego kontaktu z beneficjentem. Musi być ona klarowna, a informacje powinny być zamieszczane w sposób ułatwiający nawigację. Witryna internetowa lub intranetowa urzędu powinna stać się zatem głównym i scentralizowanym medium komunikacji z zainteresowanymi osobami, które poprzez odnośniki są przenoszone na inne media społecznościowe lub strony organizacji partnerskich.

Zakładka „Edukacja prawna”

Rekomendowanym jest utworzenie samodzielnej podzakładki o nazwie „Edukacja prawna” w zakładce „Nieodpłatna pomoc prawna”. Takie działanie uporządkuje oraz usystematyzuje aktualizowanie komunikatów oraz zmian ustawodawczych. Co więcej, powstanie miejsce do publikowania materiałów dotyczących różnych zagadnień z edukacji prawnej stworzonych przez organizacje pozarządowe prowadzące punkty nieodpłatnej pomocy prawnej lub/i poradnictwa obywatelskiego. Dzięki temu każdy beneficjent w kraju będzie miał dostęp do opublikowanych materiałów.

Przykład takiej zakładki można znaleźć tutaj:

[Zakładka internetowa](#)

Wzory pism oraz wniosków

Dodatkowym atutem oraz dobrą praktyką urzędu jest załączanie przykładowych pism urzędowych, które nie tylko ułatwią obsługę beneficjentów oraz poprawią efektywność funkcjonowania powiatów, ale również podniosą ich ogólny poziom estetyczny i merytoryczny poprzez ujednolicenie wzorców pism.

Przykłady poprawnie skonstruowanych oraz omówionych wzorów pism, wniosków i porad prawnych można znaleźć tutaj:

[Wzory pism i wniosków](#)

[Wzory porad prawnych](#)

2. Materiały tekstowe

Biuletyn

Biuletyn to cyklicznie wydawany informator o działalności danej instytucji lub towarzystwa naukowego. Aby powiaty mogły efektywnie wykorzystać swój periodyk do rozpowszechniania wiedzy prawnej, winne są stworzyć w nim oddzielną kategorię dedykowaną temu właśnie zagadnieniu. Z racji uwzględnienia rozdziału o edukacji prawnej w piśmie promocyjnym, istotnym jest zaznaczenie natury tej sekcji. Powinno ono znaleźć się zarówno w jej tytule, jak i krótkim opisie wprowadzającym rozdział. Wstęp ten powinien być identyczny dla każdego wydania biuletynu i powtarzać się we wszystkich publikacjach.

Cecha biuletynu, która daje mu największą przewagę nad innymi formami materiałów tekstowych, to jego cykliczność, co daje możliwości systematycznej nauki czytelnikom. Powiaty powinny mieć ten aspekt na uwadze przy ustalaniu tematyki publikacji. Rekomenduje się, aby wraz z rozpoczęciem roku kalendarzowego albo szkolnego, zainicjować nową linię tematyczną dotyczącą sekcji edukacyjnej w biuletynie.

Stopień rozwinięcia zagadnień prawnych nie powinien być zbyt wysoki. Powiaty winny pamiętać, że kierują informacje do szerokiej publiki cechującej się różnym stopniem wykształcenia i różną specjalizacją zawodową. Materiały dydaktyczne zawarte w biuletynie powinny więc zawierać zagadnienia prawne na poziomie podstawowym.

Długość biuletynu zależy od indywidualnej opinii każdej instytucji. Zaleca się jednak, aby nie przekraczała ona 10 stron. Spowodowane jest to przede wszystkim intencją zawarcia w periodyku jedynie istotnych informacji i utrzymania zainteresowania czytelnika. Minister Sprawiedliwości rekomenduje, aby poświęcić około 3 strony na sekcję dydaktyczną. Jest to podyktowane próbą uniknięcia monotonii tematycznej.

Przykład biuletynu, z którego szkieletu powiaty mogą korzystać znajduje się tutaj:

[Biuletyn – seniorzy](#)

Poradnik

Poradnik jest to książka lub czasopismo, które zawiera informacje i rady z jakiejś dziedziny. Uważany za jedną z podstawowych form materiałów tekstowych, jest najłatwiejszym do wykonania pisemnym działaniem edukacyjnym.

Jego treść z natury jest dłuższa niż jakiegokolwiek innej publikacji tekstowej. Uśredniona długość poradników wynosi około 15 stron. Należy uzależnić długość dokumentu od potrzeby wolumenu rozwinięcia poruszanego w nim tematu. Stworzenie poradnika ma na celu udostępnienie szerokiej publiczności wyczerpujących informacji dotyczących jakiegoś zagadnienia. W tematyce edukacji prawnej, pozwala on przedstawić daną problematykę całościowo. Nie wymaga rozbicia jej na części umieszczane w postępujących po sobie publikacjach. Minister Sprawiedliwości, kierując się tą właśnie charakterystyką, uznaje poradnik za konieczną formę w edukacji prawnej.

Publikacja poradników jest przedsięwzięciem epizodycznym, w odróżnieniu od cyklicznego wydawania biuletynów. Jest to spowodowane czasem jakiego wymaga stworzenie takiego dokumentu.

Zakłada się, że poradnik zostanie opublikowany raz i od tego momentu będzie w użyciu jako źródło wiedzy aż do czasu, gdy nie zajdą zmiany prawne, które trzeba będzie w nim uwzględnić. Dlatego też powinno stać za nim głębokie przygotowanie merytoryczne twórców oraz poprawność językowa końcowego produktu. Należy pamiętać, że materiał ten jest dedykowany szerokiej publiczności. Powinien więc być napisany, tak samo jak biuletyn, w łatwym do zrozumienia języku.

Przykład poradnika, z którego szkieletu powiaty mogą korzystać znajduje się tutaj:

[Poradnik prawny – młodzież cz. 1](#)

[Poradnik prawny – młodzież cz. 2](#)

Instrukcja

Instrukcja jest formą dokumentu odnoszącą się wyłącznie do aspektu praktycznego tematyki, którą porusza. Oznacza to, że nie przedstawia teorii stojącej za problemem, a jedynie kroki prowadzące do jego rozwiązania.

Taki materiał dydaktyczny będzie szczególnie przydatny w przypadku edukacji prawnej m.in. z zakresu postępowania przed sądem, wypełniania formularzy (np. podatkowych, sądowych), składania wniosków, zawiadomień i odwołań, informacji względem kompetencji poszczególnych urzędów, pisania pism urzędowych, instrukcji BHP i PPOŻ, przepisów drogowych oraz zasad segregacji śmieci.

Formę tę wyróżnia prostota i czytelność, zaleca się zatem pisanie instrukcji w punktach, poczynając od pierwszego, a kończąc na ostatnim kroku proponowanego postępowania. Największą zaletą instrukcji jest krótki czas zapoznania się z jej treścią. Cecha ta daje jej przewagę nad innymi materiałami tekstowymi w zakresie szybkiego i skutecznego dotarcia do odbiorcy. Jednakże jest to także jedna z jej głównych wad. Instrukcja jest tekstem mało pogłębiającym zagadnienie, a co za tym idzie, niesie za sobą nieznaczny walor edukacyjny.

Przykład instrukcji, na której powiaty mogą się wzorować mieści się tutaj:

[Instrukcja – mediacje](#)

Publikacja dziennikarska

W odróżnieniu od omówionych wcześniej form, publikacja dziennikarska jest tworem zewnętrznym, czyli opublikowanym w mediach masowego przekazu, jego autorem zaś jest najczęściej osoba posiadająca kwalifikacje dziennikarskie. Należy jednak pamiętać, że nie wszystkie gatunki dziennikarskie mogą zostać uznane za źródła dydaktyczne. Teksty takie jak komentarz, felieton, czy recenzja zawierają jasno zaznaczoną pozycję autora, a więc nie są obiektywnymi materiałami edukacyjnymi. Notatka, sprawozdanie i relacja są formami, które powiaty mogłyby wykorzystać przede wszystkim w celu promocyjnym.

Sytuacja wygląda inaczej w przypadku reportażu. Jest to twór dziennikarski najbliższy materiałowi edukacyjnemu. Tematyka, którą porusza może być bardzo zróżnicowana i odnosić się zarówno do wydarzeń przeszłych, jak i aktualnych. Jest to jedna z najdłuższych form dziennikarskich, dlatego też często się jej używa do opisu rozległych tematycznie kwestii. Podkreślić należy fakt, że jedyną ingerencją autora w świat opisany w reportażu jest wybór zamieszczonych w nim faktów, co gwarantuje rzetelne podanie informacji i zapewnienie jej waloru edukacyjnego.

Drugą formą wartą rozważenia pod kątem edukacji prawnej jest wywiad. W celu zapewnienia powstania tekstu o takim właśnie walorze, dziennikarz i rozmówca powinni najpierw ustalić co jest istotą wywiadu. Należy wtedy pamiętać o tym, aby pytania odnosiły się właśnie do tego tematu; unikać podawania własnej opinii i poruszania kwestii pobocznych.

Dziennikarze są najczęściej osobami, w których pokładamy zaufanie i od których czerpiemy wiedzę. Czytelnik wierzy, że informacja, którą od nich dostaje, jest rzetelna i zweryfikowana. Prawdopodobnym jest więc, że nawiązanie współpracy powiatów z mediami w kwestii rozpowszechniania edukacji prawnej poskutkuje rozbudzeniem większego zaufania obywateli do administracji publicznej. Należy rozważyć w tym zakresie możliwość nawiązania współpracy z początkującymi dziennikarzami, co ograniczyłoby środki wydawane przez władze powiatu na tworzenie materiałów edukacyjnych.

Przykład reportażu/artykułu, na którym powiaty mogą się wzorować mieści się tutaj:

[Artykuł – zncanie się – problem przemocy domowej](#)

3. Materiały graficzne

Plakat/schemat

Plakat to promocja pomysłu, produktu lub wydarzenia umieszczona w przestrzeni publicznej w celu masowego przekazu. Podstawową cechą, którą powinien spełniać plakat jest estetyka, bowiem dopiero solidnie i czytelnie wykonany plakat przyciągnie uwagę odbiorcy.

Podczas projektowania plakatu należy zwrócić uwagę na kilka głównych elementów. Po pierwsze, plakat musi szybko i skutecznie przekazać informację, więc zarówno słownictwo jak i grafika nie może być skomplikowana. Próba umieszczenia zbyt dużej ilości informacji lub zbyt wielu zdjęć sprawia, że staje się on nieczytelny i mało estetyczny. Taki plakat nie komunikuje się z odbiorcami, co uniemożliwia mu wykonanie swojego fundamentalnego zadania. Dobry plakat jest prosty i łatwy, ale zarazem skuteczny. Informuje niezwłocznie wszystkich, którzy na niego patrzą, dokładnie to, co powinni wiedzieć. Co więcej, plakaty monochromatyczne nie są tak skuteczne, jak plakaty kolorowe. Stąd, żeby plakat był wystarczająco atrakcyjny dla potencjalnego beneficjenta, musi on cechować się ciekawą kolorystyką oraz obrazem, który przyciąga uwagę.

Przykład plakatu oraz schematów, które spełniają przykładowe wymogi znajduje się tutaj:

[Plakat – cyberprzemoc](#)

[Schematy cz. 1](#)

[Schematy cz. 2](#)

Ulotka

Ulotka to forma papierowej reklamy przeznaczonej do szerokiego i szybkiego rozpowszechniania. Jest zwykle umieszczana lub rozprowadzana w miejscach publicznych, wręczana osobom fizycznym na ulicy lub wysyłana pocztą. Najczęściej tworzone ulotki ograniczają się do 1-2 stron, aby ich odbiorca mógł błyskawicznie zapoznać się ze znajdującymi się na nich informacjami. Z ekonomicznego punktu widzenia, forma ta wymaga niewielkich nakładów finansowych, a jej skuteczność oparta na dystrybucji jest bardzo wysoka. Aby ulotka spełniła swoje zadanie, powinna być ona zaprojektowana w sposób interesujący dla odbiorcy. Efekt ten zwykle osiągnąć jest poprzez zastosowanie zwracającej i przyciągającej uwagę szaty graficznej oraz proste i klarowne przekazanie informacji.

Przykład ulotki, na której powiaty mogą się wzorować znajduje się tutaj:

[Ulotka – korespondencja sądowa](#)

4. Materiały audiowizualne

Prezentacja

Prezentacja jest podstawowym materiałem używanym w trakcie szkoleń. Jest ona formą przedstawienia wiedzy w celu podzielenia się nią z publiką. Choć można posługiwać się ekspozycją analogową, *Zbiór Dobrych Praktyk* skupia się na prezentacjach multimedialnych, czyli takich, które ukazują treść szkolenia w postaci tekstu oraz załączników audiowizualnych w formacie elektronicznym. Przykładowe programy pozwalające na tworzenie omawianego materiału audiowizualnego to m. in. Microsoft Power Point oraz Prezi.

Prezentacja multimedialna pełni rolę pomocniczą dla osoby prowadzącej warsztaty. Szkoleniowiec winien jest przygotować treść przemówienia oddzielnie od wyświetlanych slajdów. Na samej prezentacji powinny znaleźć się jedynie główne hasła poruszane przez mówcę, wykresy, zdjęcia, pliki audio oraz wideo. To co pokazuje się na ekranie, służy wyłącznie jako szkielet

wystąpienia, dając osobie prowadzącej warsztaty bezpieczeństwo w kwestii ustrukturyzowania przemówienia, a publice klarowne odniesienia i ułatwienie notowania. Nie zaleca się uwzględniania na slajdach długich informacji z uwagi na trudności w odczytaniu tekstu z odległości oraz odwracaniu uwagi na prezentującego.

Powiaty proszone są o udostępnianie prezentacji multimedialnych używanych w trakcie szkoleń o tematyce prawnej. Apel ten znajduje swoje uzasadnienie nie tylko w potrzebie jak najszerszego udostępnienia rzetelnych informacji w aspekcie edukacji prawnej, ale także z konieczności propagowania idei współpracy i integracji międzyregionalnej. Powiaty, które jeszcze nie przeprowadziły szkoleń z omawianej tematyki, powinny mieć dostęp do materiałów audiowizualnych przygotowanych przez regiony, które takie warsztaty już wykonały.

Przykład prezentacji wpisującej się w kanon dobrze wykonanych udostępnił powiat Bytowski:

[Prezentacja – mediacje](#)

[Przykładowe koncepty zajęć](#)

5. Filmy

Telewizja (media tradycyjne)

Telewizja jest jednym z mass mediów o największej sile społecznego oddziaływania na odbiorców. Odbiorniki telewizyjne znajdują się właściwie w każdym polskim domu, co pozwala na dotarcie do większości gospodarstw domowych. Również liczba istniejących stacji telewizyjnych (w tym regionalnych) wskazuje na duże możliwości reklamowe tego środka przekazu. Materiały telewizyjne ze względu na swój zasięg przynoszą o wiele większe efekty niż np. materiały tekstowe. Przekaz odbywa się za pomocą obrazu i dźwięku jednocześnie, co daje dużą siłę oddziaływania na odbiorcę. Do zalet materiałów telewizyjnych należą przede wszystkim: pewność dotarcia do masowej liczby odbiorców, możliwość dokładnego przedstawienia oferty oraz kształtowania potrzeb i popytu, a także wiarygodność przekazu.

Youtube

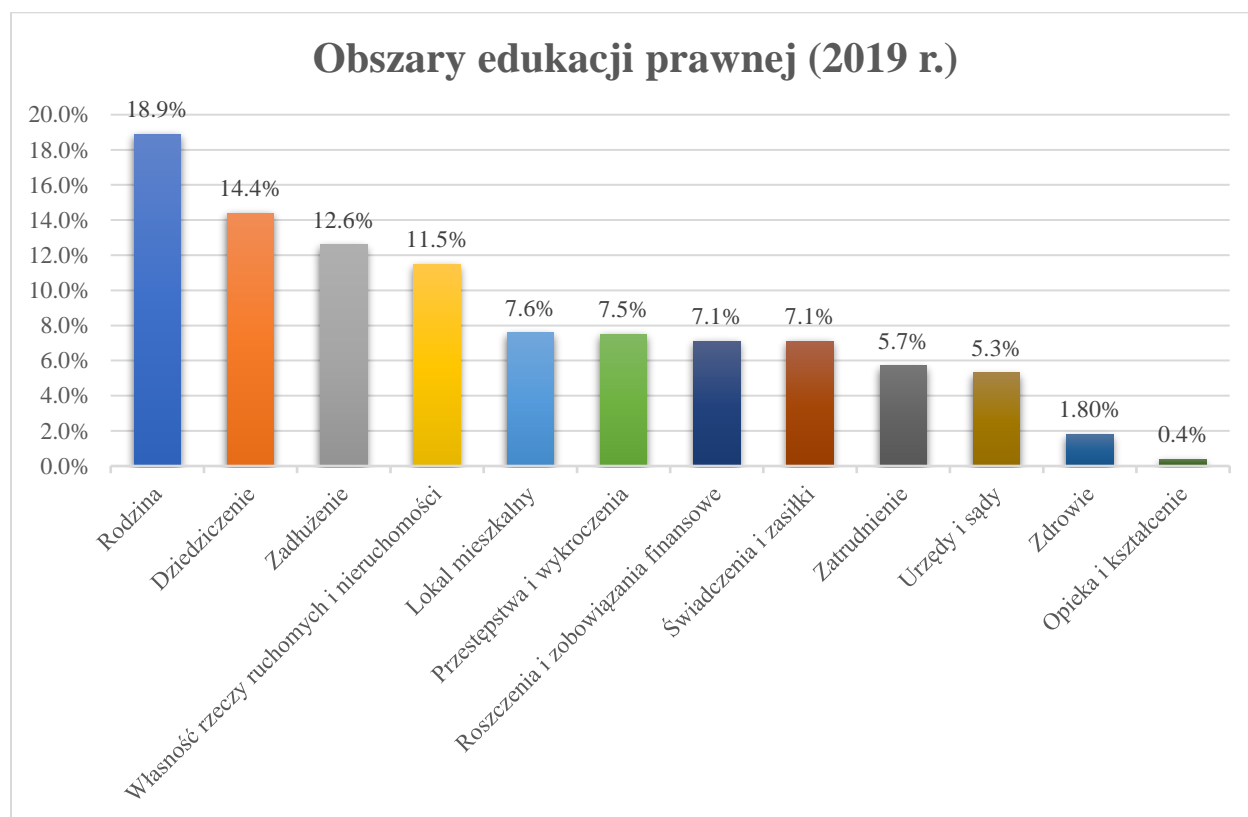
Obecnie Youtube jest najpopularniejszym serwisem internetowym na świecie umożliwiającym darmowe umieszczanie i odtwarzanie klipów wideo. Każdego miesiąca stronę tę odwiedza 1,5 miliarda zalogowanych użytkowników co pozwala na globalne zasięgi umieszczonych materiałów. Przewagę platformy internetowej nad tradycyjnymi mediami (np. telewizja) stanowią nie tylko zasięgi, ale również niskie koszty tego sposobu reklamy. Dodanie materiału na platformie jest bezpłatne, więc koszty reklamy ograniczają się jedynie do kosztów produkcji udostępnianego materiału.

Wideo to jedna z najskuteczniejszych form promocji produktów i usług. Za sprawą nagrań video można atrakcyjnie przedstawić dany produkt, a dzięki opcji udostępniania dotrzeć do szerokiego kręgu adresatów. Środowisko platform społecznościowych daje nieograniczone możliwości udostępniania materiałów, co pozwala na maksymalizację zasięgu przy minimalnych kosztach.

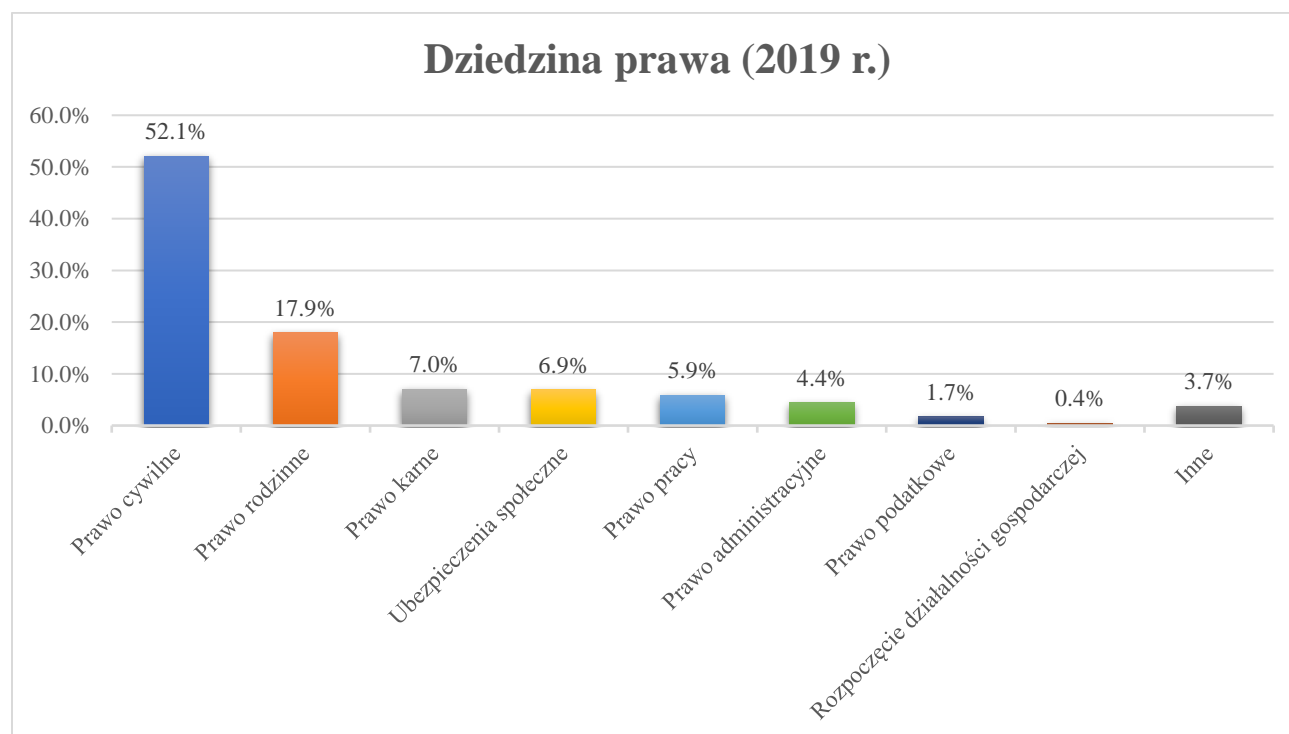
Obszary edukacji prawnej

1. Wstęp

Z uwagi na mnogość zagadnień z zakresu prawa niemożliwym byłoby stworzenie materiałów edukacyjnych dotyczących każdego z nich. Przy podejmowaniu decyzji, o tym w jakich zakresach powiat winien podjąć działania edukacyjne pomocne może być wspomniane już *rozporządzenie z dnia 21 grudnia 2018 r. w sprawie nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego*, w którym wypunktowane zostały główne dziedziny prawa i ich szczegółowe aspekty warte rozwinięcia w edukacji prawnej. Poniższy wykres przedstawia wielkość udziału (wyrażonego w procentach) poszczególnych dziedzin prawa w problemach obywateli, z którymi udawali się do nieodpłatnych punktów porad w 2019 roku.

Wyżej wskazane konkretne zagadnienia cieszą się największym zainteresowaniem ze strony obywateli, stąd tworzenie materiałów dydaktycznych skupiających się właśnie na tych problemach pozwoli najefektywniej dotrzeć do potrzeb Polaków z zakresu propagowania edukacji prawnej.

2. Prawo cywilne

Regulowane między innymi przez **kodeks cywilny**, odnosi się do stosunków majątkowych i osobistych między podmiotami prawa. *Zbiór Dobrych Praktyk* kładzie nacisk przede wszystkim na następujące obszary regulowane przez prawo cywilne:

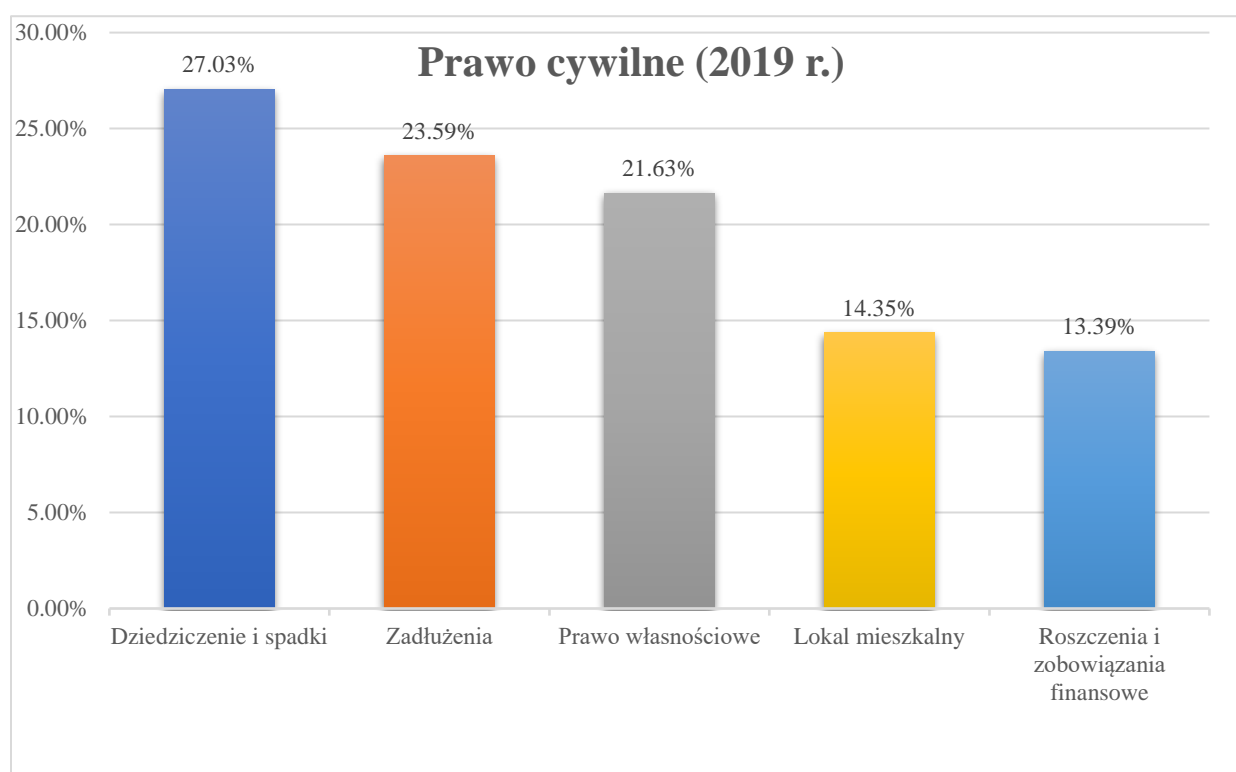
Lokal mieszkalny: brak lokalu, utrata lokalu, sytuacje konfliktowe, kupno, użytkowanie oraz dysponowanie lokalem mieszkalnym.

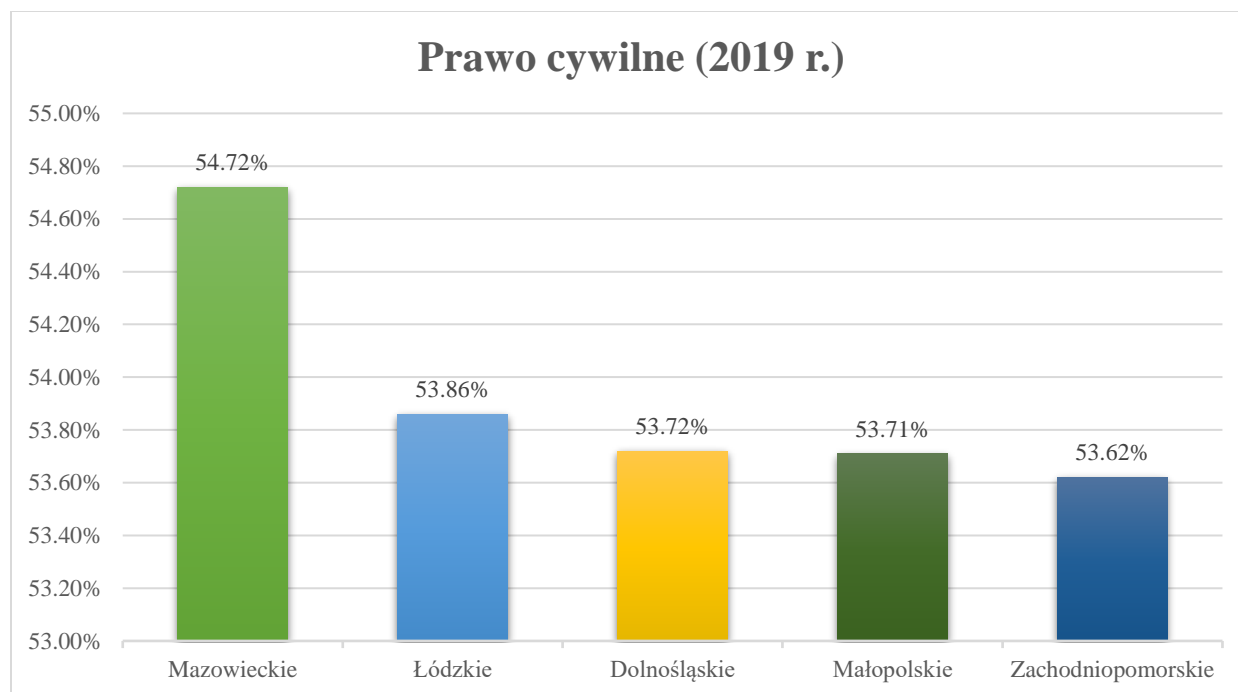
Prawo własnościowe: nabycie, uregulowanie i dysponowanie własnością oraz sprawy konsumenckie.

Zadłużenia: mieszkaniowe, alimentacyjne, z tytuły kredytów i pożyczek, wobec ZUS, podatkowe spadkowe oraz odpowiedzialność poręczycieli.

Roszczenia i zobowiązania finansowe: z tytuły wyrządzenia szkody, z tytuły odebrania majątku, odzyskiwanie pożyczek oraz podatki.

Dziedziczenie i spadki: dziedziczenie ustawowe, dziedziczenie testamentowe i zachówek.

Film edukacyjny – prawa konsumenckie

Film edukacyjny – upadłość konsumencka

Biuletyn – upadłość konsumencka

Broszura – upadłość konsumencka/egzekucja komornicza

[Broszura – prawa konsumenta](#)

[Film edukacyjny – zadłużenia i formy zabezpieczeń](#)

[Artykuł z prasy – dziedziczenie](#)

[Poradnik prawny – dziedziczenie i spadki](#)

[Poradnik prawny – prawa i obowiązki](#)

[Film edukacyjny – bezpieczeństwo ekonomiczne](#)

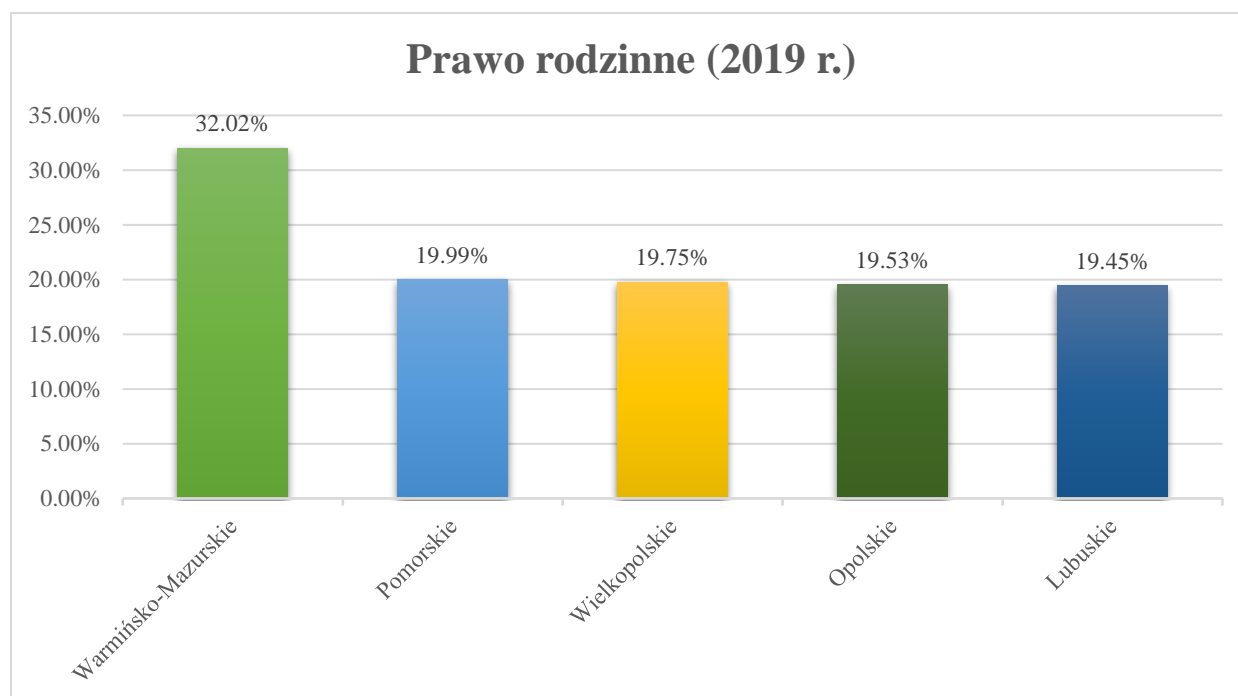
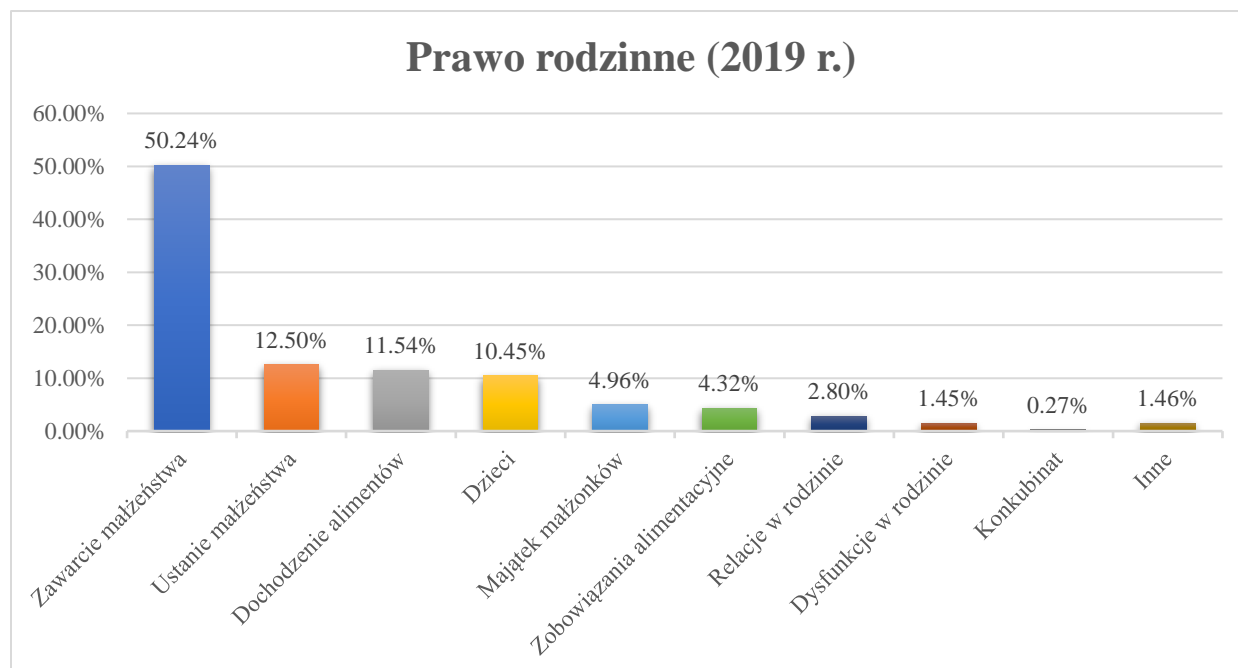
[Konspekt wykładu – prawo cywilne](#)

3. Prawo rodzinne

Prawo rodzinne jest wyspecjalizowanym działem prawa cywilnego, regulowanym głównie przez **kodeks rodzinny i opiekuńczy**. Głównymi zagadnieniami w nim poruszonymi są **adopcja**, **władza rodzicielska**, **kuratela**, **obowiązek alimentacyjny**, **kwestia opiekuna** i **prawo**

małżeńskie. Powiaty winny skupić się przede wszystkim w tym zakresie na następujących problemach w zależności od częstotliwości występowania problemu.

[Poradnik prawny – prawo rodzinne](#)

[Film edukacyjny – alimenty](#)

[Ulotka – alimenty](#)

4. Prawo karne

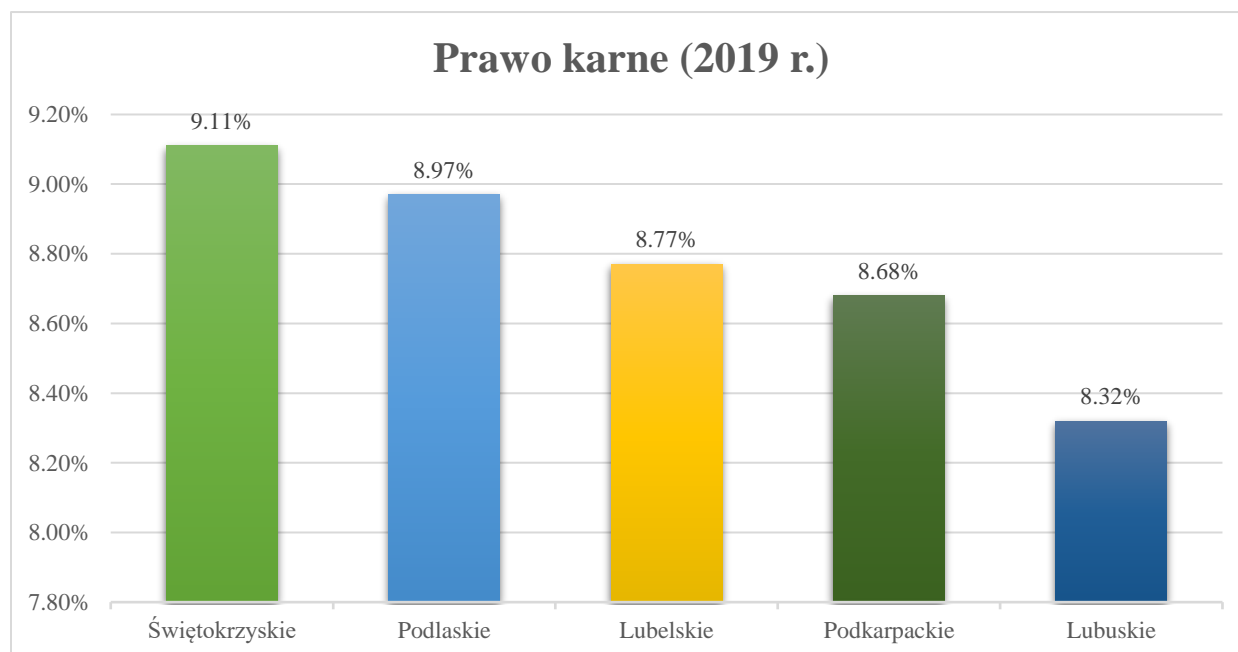
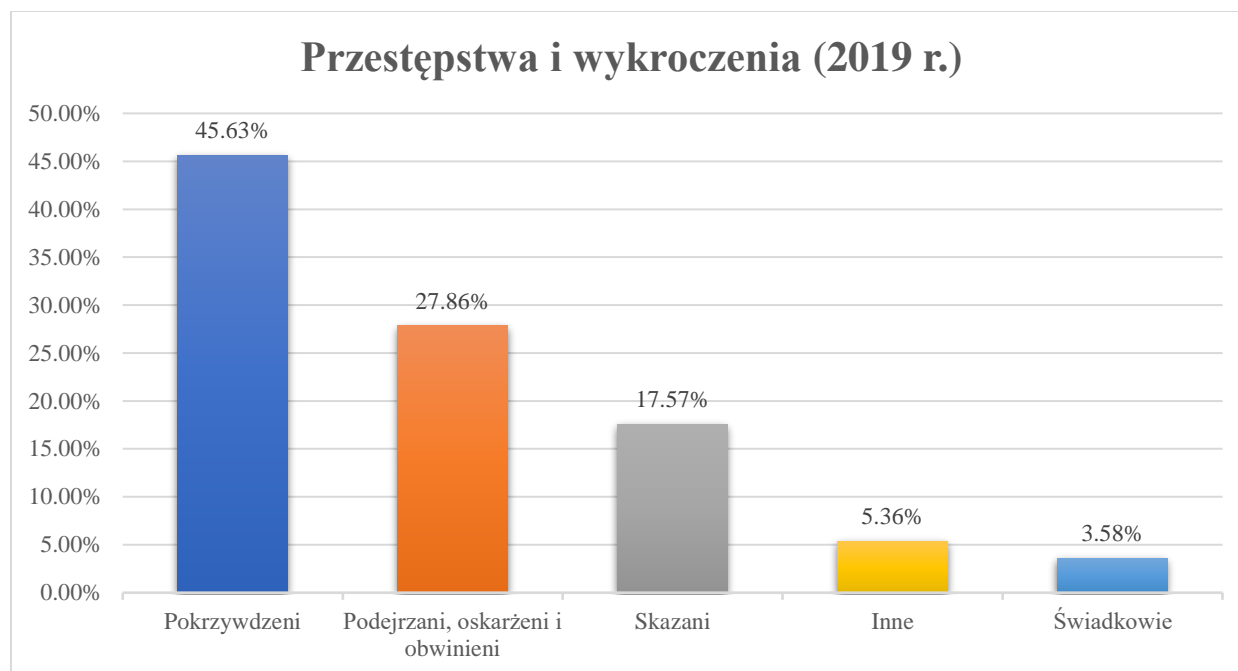
Prawo karne jest zespołem przepisów normujących kwestie odpowiedzialności karnej za czyny zabronione pod groźbą kary. Reguluje je przede wszystkim **kodeks karny, kodeks karny wykonawczy i kodeks postępowania karnego**.

Materiały edukacyjne z tego zakresu powinny obejmować tematykę przestępstw i wykroczeń, w tym praw i obowiązków osób pokrzywdzonych, świadków, podejrzanych, oskarżonych i obwinionych oraz skazanych.

Na potrzeby Zbioru Dobrych Praktyk zostały wyszczególnione dwa aspekty, których uwzględnienie w działaniach z zakresu edukacji prawnej jest szczególnie rekomendowane:

Przemoc domowa: zjawisko występujące w społeczeństwie zachodzące, gdy członek rodziny lub inna wspólnie zamieszkująca osoba próbuje zdominować fizycznie lub psychicznie drugą jednostkę.

Cyberprzemoc: zastraszanie, prześladowanie, wyśmiewanie i nękanie innych z wykorzystaniem Internetu i nowych technologii.

[Poradnik prawny – przemoc domowa](#)

[Poradnik prawny – cyberprzemoc](#)

[Film edukacyjny – cyberprzemoc](#)

[Plakat – cyberprzemoc](#)

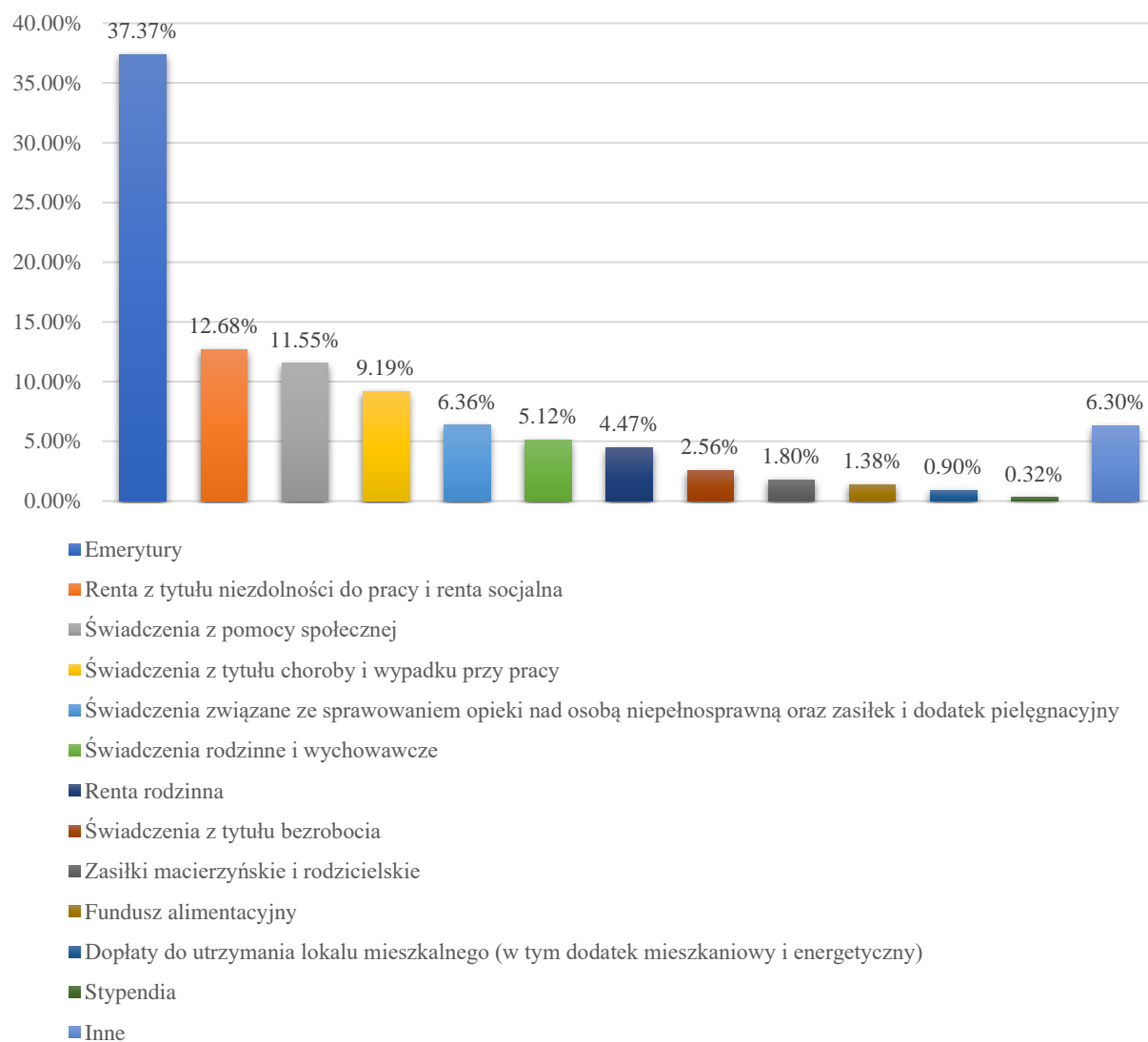
[Poradnik prawny – prawo karne](#)

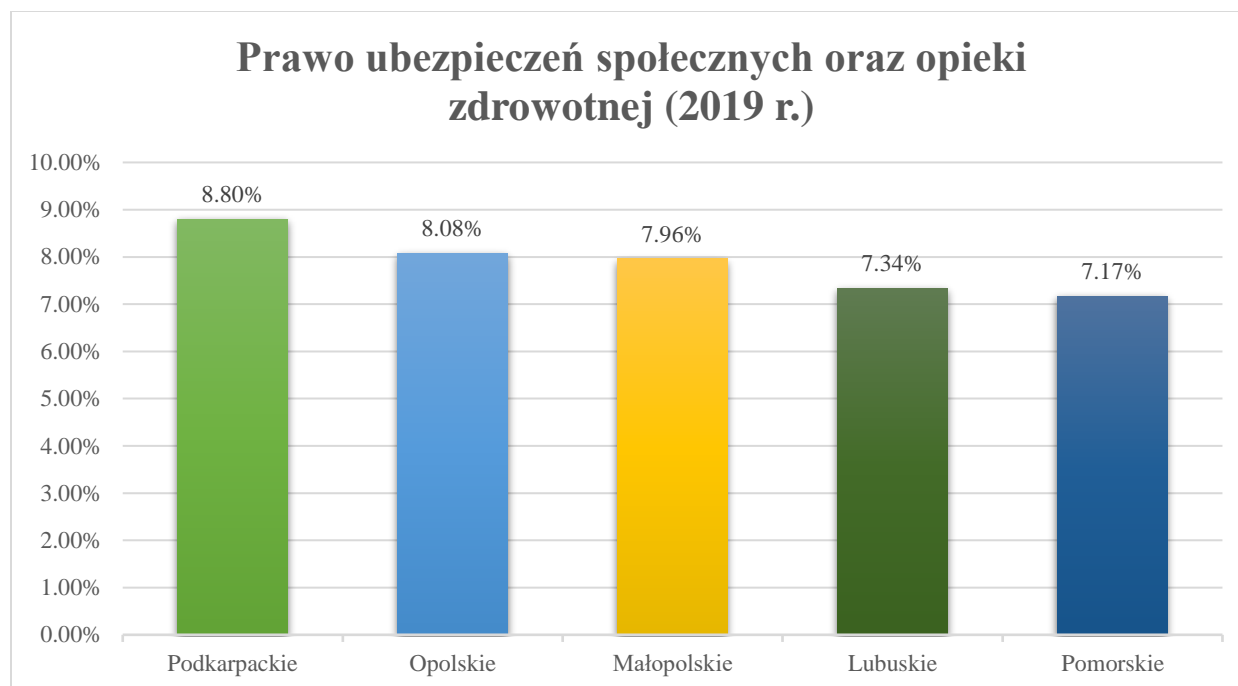

5. Prawo ubezpieczeń społecznych oraz opieki zdrowotnej

Prawo ubezpieczeń społecznych określa m. in. **ustawa z dnia 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych** (Dz. U. 2020 poz. 266), która określa m.in. zasady podlegania ubezpieczeniom społecznym i ustalania składek na ubezpieczenia społeczne. Ubezpieczenia społeczne obejmują ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe, których celem jest zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego osobom, które z powodu zajścia określonych przez prawo zdarzeń losowych nie są w stanie utrzymać się z własnej pracy. Edukacja prawna w kwestii ubezpieczeń społecznych oraz opieki zdrowotnej powinna dotyczyć przede wszystkim praw obywatela jako pacjenta oraz beneficjenta ww. świadczeń oraz obowiązku uiszczania składek na ubezpieczenia oraz ich wysokości.

Prawo ubezpieczeń społecznych oraz opieki zdrowotnej (2019 r.)

[Poradnik prawny – ubezpieczenia społeczne](#)

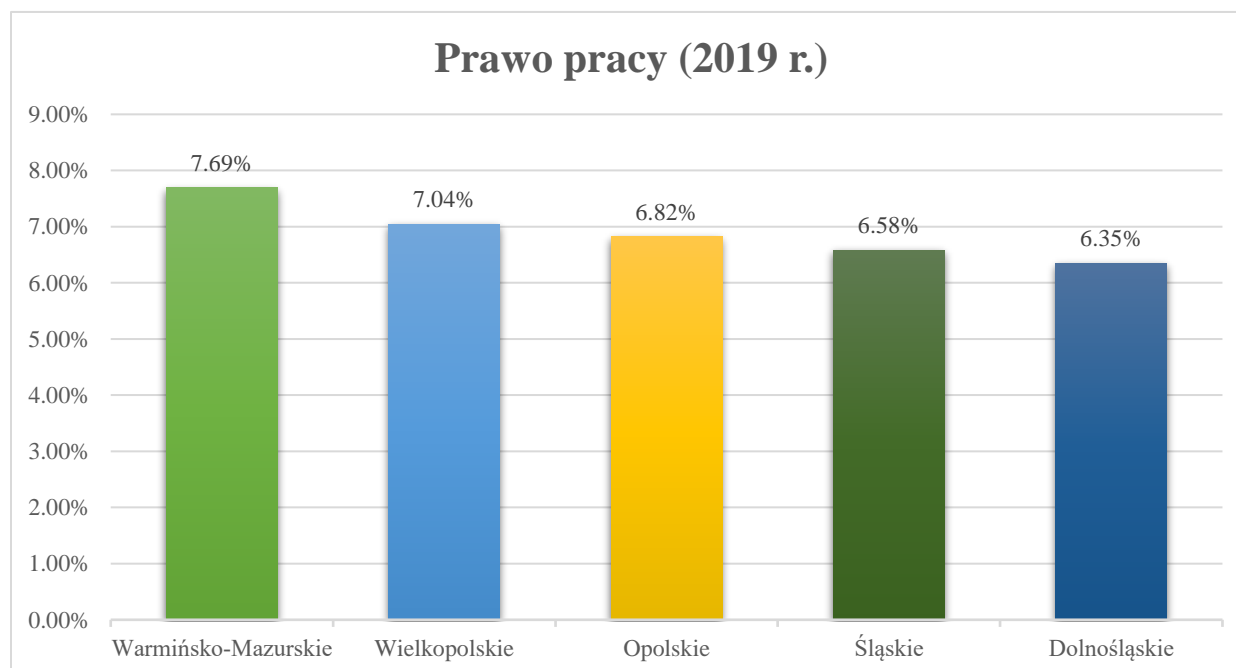
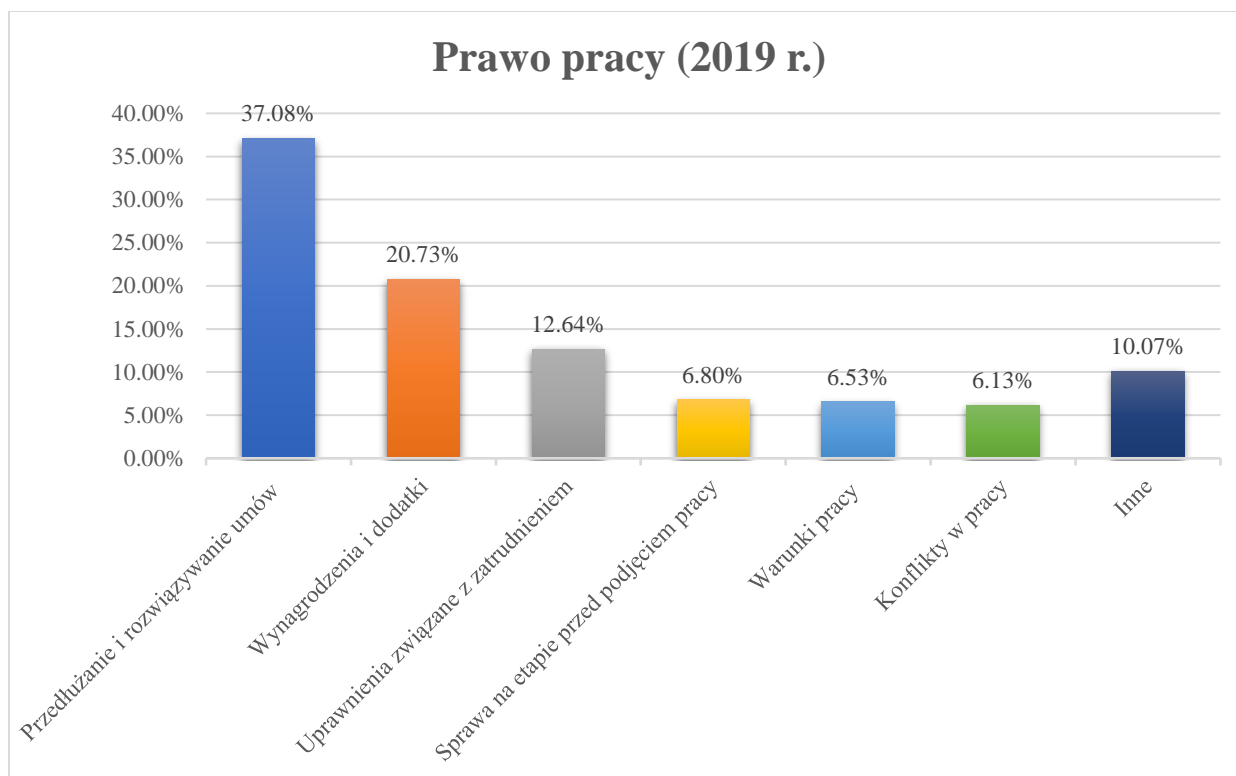

[Biuletyn – seniorzy](#)

6. Prawo pracy

Prawo pracy jest gałęzią prawa, regulowaną przede wszystkim przez **kodeks pracy**. Podstawowymi pojęciami w tej dziedzinie są **pracownik, pracodawca, wynagrodzenie, zatrudnienie, zwolnienie, umowa o pracę, strajk oraz mobbing**. Warto też zwrócić uwagę na przeprowadzenie edukacji prawnej dotyczącej **świadczenia z tytułu choroby i wypadku przy pracy**. Powiaty winny skupić się w tym zakresie przede wszystkim na następujących problemach:

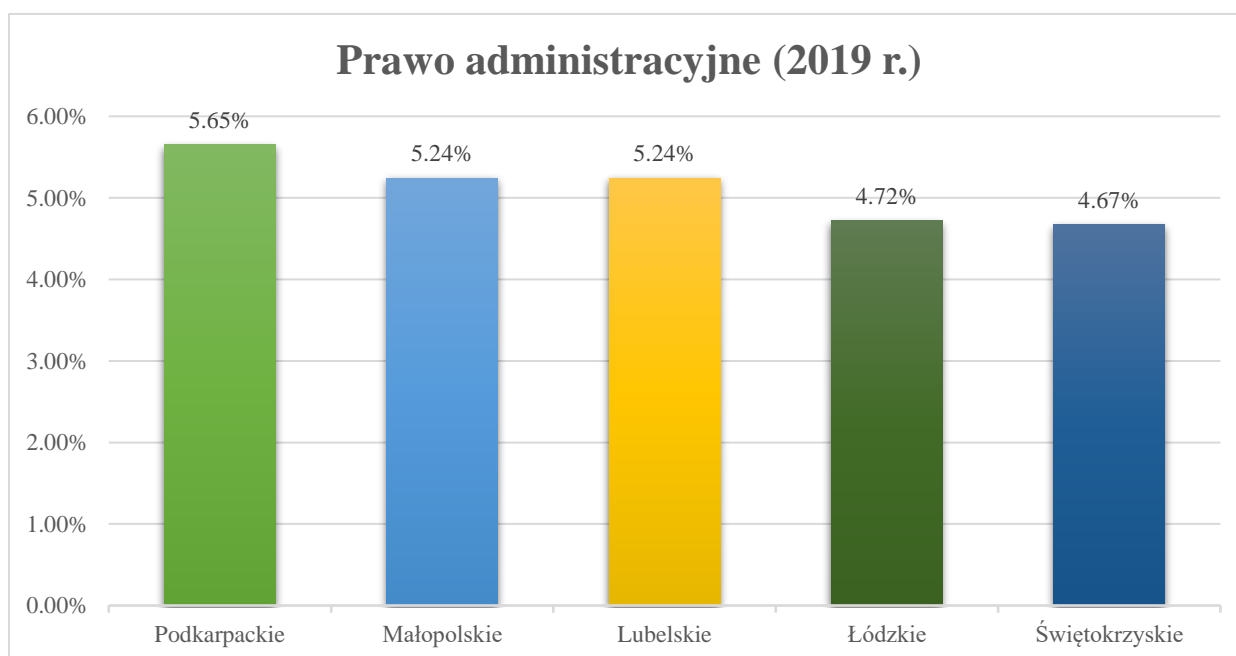
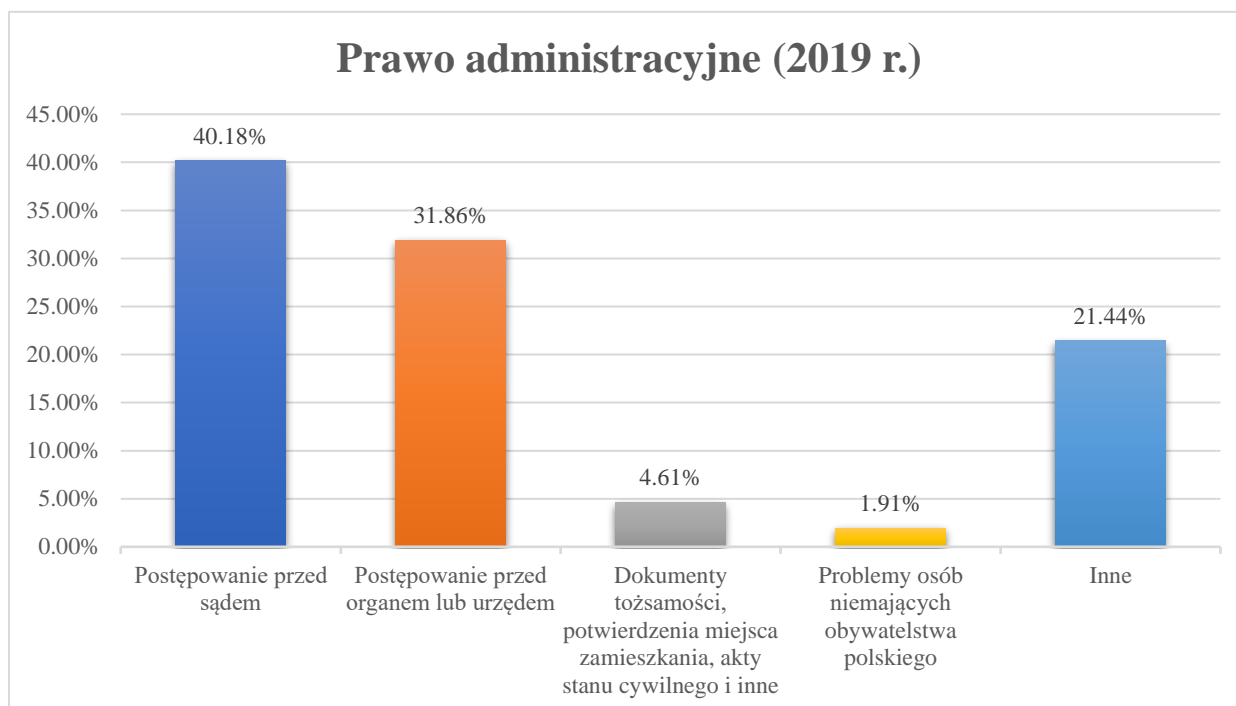
[Artykuł – mobbing](#)[Poradnik prawny – urlop macierzyński](#)[Poranik prawny – prawo pracy](#)[Konspekt wykładu – zatrudnienie osób niepełnosprawnych](#)[Konspekt wykładu – prawo pracy](#)

7. Prawo administracyjne

Prawo administracyjne jest gałęzią prawa, która dotyczy sfery administracji publicznej. Reguluje ono stosunki pomiędzy różnymi podmiotami, a organami administracji państwowej i samorządu terytorialnego, a także obejmuje normy prawne określające zasady organizacji działania tych organów i wykonywane przez nie czynności.

Każdy obywatel, będąc w urzędzie lub sędzie, ma do czynienia z prawem administracyjnym w sytuacji, w której załatwienie sprawy wymaga decyzji organu administracji publicznej. Prawo administracyjne obejmuje prawo administracyjne ustrojowe, które normują strukturę oraz zasady funkcjonowania administracji publicznej; prawo administracyjne materialne, które reguluje prawa i obowiązki organów administracji publicznej i obywateli m.in. prawo budowlane i prawo nieruchomości; a także prawo procesowe, które określa postępowanie administracyjne.

Materiały edukacyjne z tego zakresu powinny obejmować:

[Poradnik prawny – prawo administracyjne](#)

[Poradnik prawny – prawa i obowiązki obywatela](#)

[Ulotka – korespondencja sądowa](#)

[Konspekt wykładu – prawo administracyjne](#)

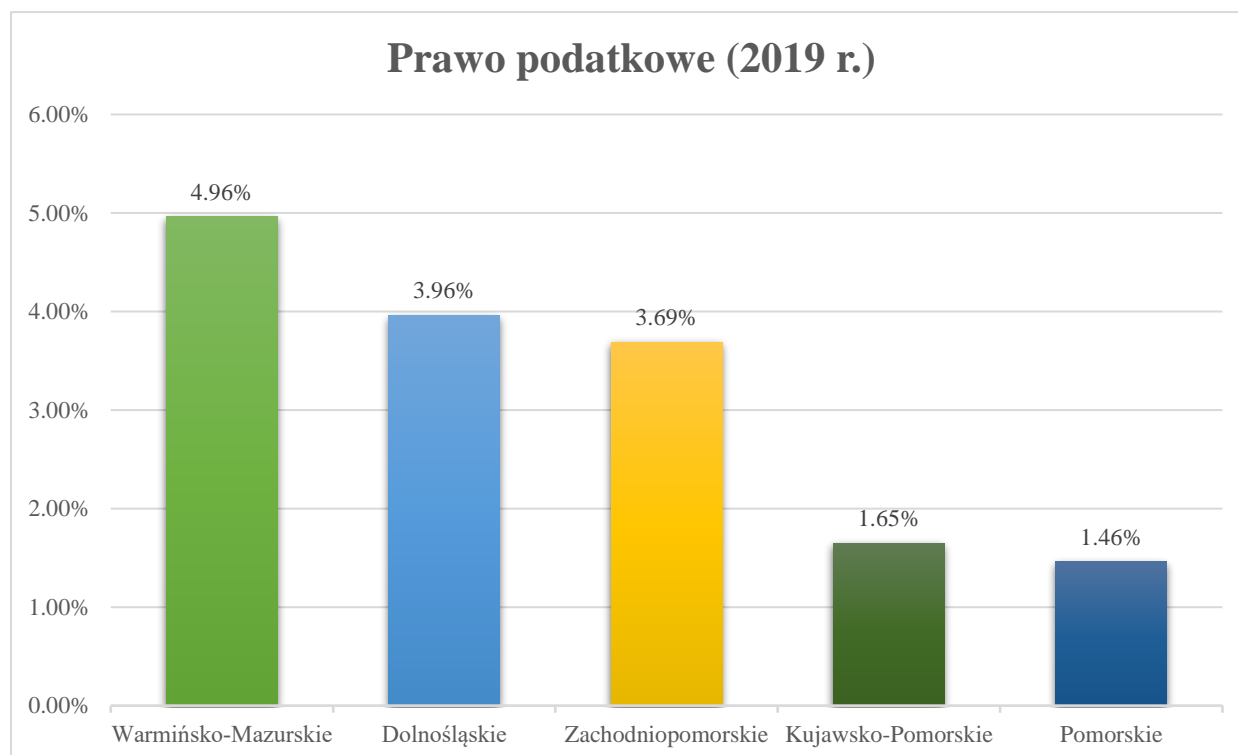
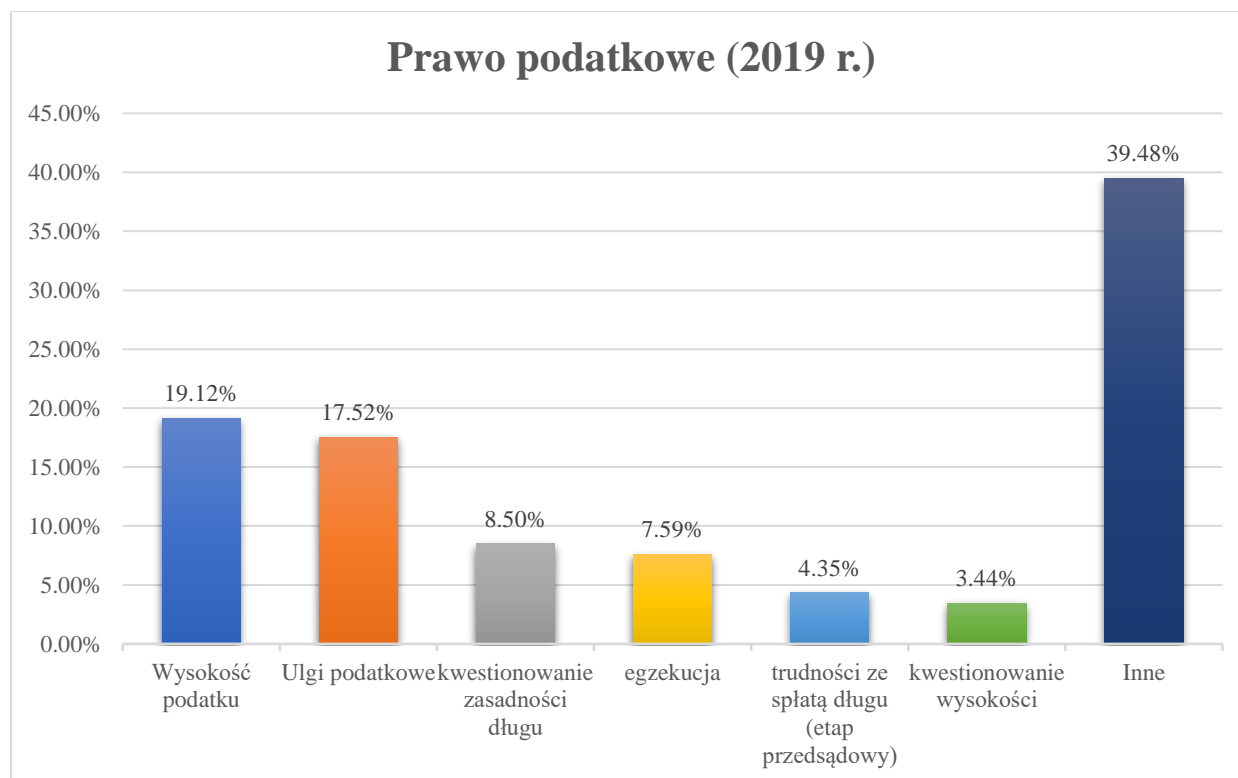

[Konspekt wykładu – pomoc prawna z urzędu](#)

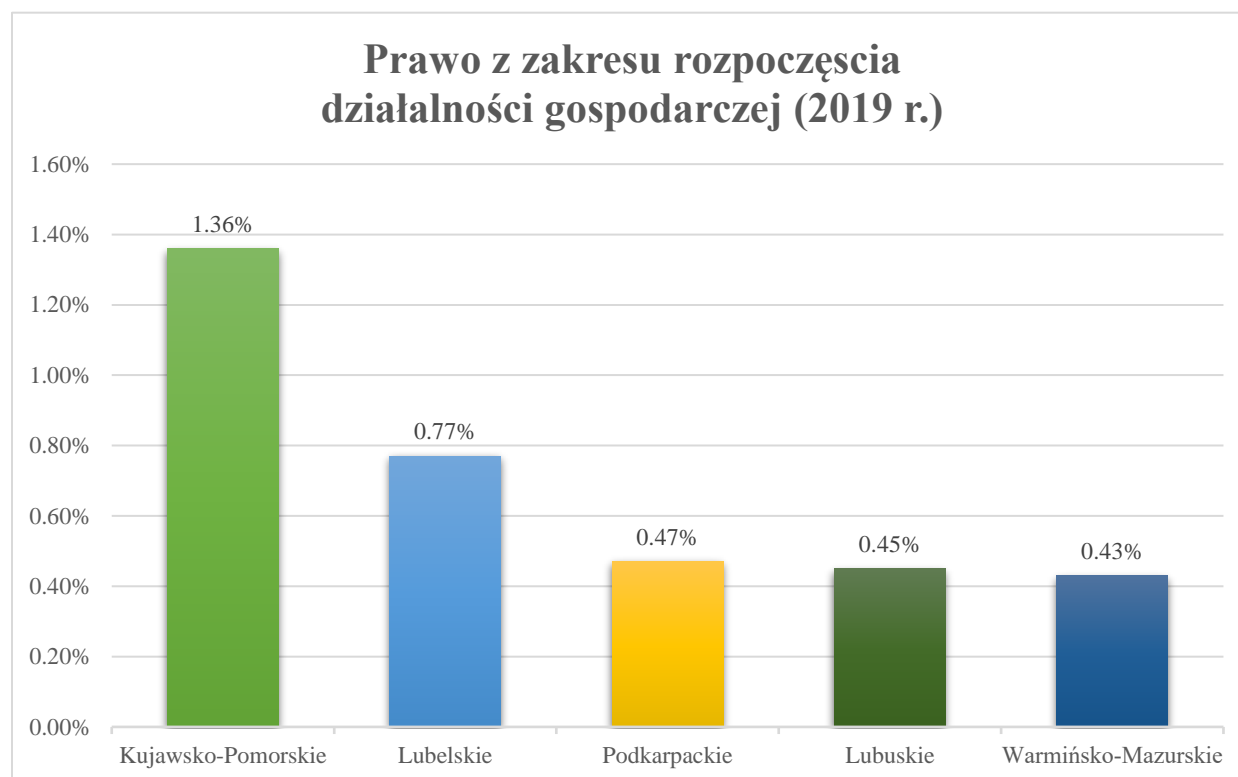
8. Prawo podatkowe

Prawo podatkowe to ogół norm prawa publicznego regulujących stosunki prawno-podatkowe. Podstawowym aktem prawnym regulującym przepisy dotyczące świadczeń podatkowych jest *ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. 2020 poz. 1325)*. Edukacja prawna w tej gałęzi prawa powinna skupiać się przede wszystkim na wytłumaczeniu czym jest podatek i podstawa podatkowania oraz jakie funkcjonują obecnie stawki i skale podatkowe, jakie są warunki i tryby płatności podatków, a także czym są i jakie przysługują podatnikom ulgi podatkowe.

9. Prawo z zakresu rozpoczęcia działalności gospodarczej

Kwestie podejmowania, prowadzenia oraz zakończenia działalności gospodarczej regulowana jest poprzez ustawę – *Prawo przedsiębiorców z dnia 6 marca 2018 r. (Dz.U. 2019 poz.1292)*, potocznie nazywaną *Konstytucją Biznesu*. Ustawa ta definiuje podstawowe pojęcia tj. przedsiębiorca oraz działalność gospodarcza. Rozpoczęcie działalności gospodarczej jest ważną kwestią z punktu widzenia edukacji prawnej. Obywatele powinni mieć świadomość przysługujących im praw i ciążących na nich obowiązków związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej.

10. Pandemia

W związku z wprowadzeniem na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii związanego z rozprzestrzenianiem się wirusa SARS-CoV-2 (*rozporządzenie Ministra Zdrowia z 20 marca 2020 r. w sprawie ogłoszenia na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu epidemii*

– Dz. U. z 2020 r. poz. 491 ze zm.), edukacja prawna w tym zakresie powinna obejmować przysługujące obywatelom świadczenia wprowadzane poprzez przepisy tzw. *Tarczy antykryzysowych*, które mają za zadanie przeciwdziałać gospodarczym skutkom pandemii koronawirusa w Polsce. Istotnym jest by edukacja prawna w tym czasie nie była ograniczona jedynie do praw przysługujących obywatelom „na co dzień”, ale również obejmowała szereg zmieniających się zasad i ograniczeń wprowadzonych w celu przeciwdziałaniu epidemii.

[Film edukacyjny – tarcza antykryzysowa](#)

[Poradnik prawny – tarcza antykryzysowa cz. 1](#)

[Poradnik prawny – tarcza antykryzysowa cz. 2](#)

[Poradnik prawny – tarcza antykryzysowa cz. 3](#)

[Poradnik prawny – pandemia a pracownicy](#)

[Poradnik prawny – pandemia a prawa obywatelskie](#)

[Poradnik prawny – pandemia a wesela](#)

Podsumowanie

Niniejszy poradnik został opracowany na podstawie materiałów przekazanych Ministrowi Sprawiedliwości przez powiaty i ma na celu poprawienie efektywności edukacji w zakresie podstawowych praw i obowiązków obywatelskich oraz zwiększenie świadomości dotyczącej kwestii urzędowych i prawnych. Dokument ten zawiera szereg informacji praktycznych, które mają na celu podniesienie jakości materiałów edukacyjnych udostępnianych przez powiaty w całej Polsce, a także ujednolicenie środków i formy przekazu wiedzy. Poprawienie efektywności prowadzenia tego typu edukacji obywatelskiej niewątpliwie przyczyni się do zwiększenia świadomości Polaków w zakresie obowiązującego prawa oraz jego aksjologicznego uzasadnienia, a w konsekwencji do przeciwdziałania przestępczości.

Minister Sprawiedliwości zachęca do korzystania z opracowanego *Zbioru Dobrych Praktyk – Edukacja Prawna* i stosowania zawartych w nim informacji w celu zwiększenia świadomości obywateli na temat przysługujących im praw i ciężących na nich obowiązków wynikających z obecnie obowiązujących regulacji prawnych.

